
MONOGRAFIE PRAWNICZE

OCHRONA BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA
JAKO PRZESŁANKA OGRANICZENIA
PRAW I WOLNOŚCI JEDNOSTKI
W ŚWIETLE EUROPEJSKIEJ KONWENCJI
PRAW CZŁOWIEKA

MARTA SZUNIEWICZ

Wydawnictwo C.H.Beck

MONOGRAFIE PRAWNICZE

MARTA SZUNIEWICZ • OCHRONA BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA
JAKO PRZESŁANKA OGRANICZENIA PRAW I WOLNOŚCI JEDNOSTKI
W ŚWIELE EUROPEJSKIEJ KONWENCJI PRAW CZŁOWIEKA

Polecamy nasze najnowsze publikacje z tej serii:

Maria Królikowska-Olczak, Beata Pachuca-Smulska (red.)

**OCHRONA PRAWNA KONSUMENTA NA RYNKU MEDIÓW
ELEKTRONICZNYCH**

Kinga Flaga-Gieruszyńska, Jacek Gołaczyński, Dariusz Szostek (red.)

**INFORMATYZACJA POSTĘPOWANIA CYWILNEGO.
TEORIA I PRAKTYKA**

Beata Stępień-Załucka

**SPRAWOWANIE WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI PRZEZ
SĄD NAJWYŻSZY W POLSCE**

Sabina Kubsik

**PRZEDKONTRAKTOWA ODPOWIEDZIALNOŚĆ
ODSZKODOWAWCZA Z TYTUŁU NIEUCZCIWYCH
NEGOCJACJI**

Marcin Zięba

PODMIOTOWOŚĆ PRAWNA WSPÓLNOT MIESZKANIOWYCH

Aneta Giedrewicz-Niewińska

UCZESTNICTWO PRACOWNIKÓW W SPÓŁCE EUROPEJSKIEJ

Marcin Marszałek

**SWOBODA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ WYTWÓRCY
– SPRZEDAWCY ENERGII ELEKTRYCZNEJ**

Legalis
System Informacji Prawnej

www.ksiegarnia.beck.pl

OCHRONA BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA
JAKO PRZESŁANKA OGRANICZENIA
PRAW I WOLNOŚCI JEDNOSTKI
W ŚWIETLE EUROPEJSKIEJ KONWENCJI
PRAW CZŁOWIEKA

MARTA SZUNIEWICZ

WYDAWNICTWO C.H.BECK
WARSZAWA 2016

Wydawca: Natalia Adamczyk

Recenzja naukowa: płk. prof. AON dr hab. Ryszard Niedźwiecki

Publikacja dofinansowana przez
Akademię Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni

© **Wydawnictwo C.H.Beck 2016**

Wydawnictwo C.H.Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: KJS, Katarzyna Słomka
Druk i oprawa: Elpil, Siedlce

ISBN 978-83-255-8461-0

ISBN e-book 978-83-255-8462-7

„Although a democracy must often fight with one hand tied behind its back, it nonetheless has the upper hand”

H.C. 5100/94 Pub. Comm. Against Torture in Israel v. Government of Israel, 53 (4) P.D. 817.

Spis treści

Od Autora	XI
Wstęp	XIII
Wykaz skrótów	XIX
Wykaz literatury	XXIII
Materiały internetowe	XXXIX
Dokumenty	XLI
Wykaz orzecznictwa	XLIII
Rozdział I. Przesłanka ochrony bezpieczeństwa państwa	1
§ 1. Uwagi wstępne	1
§ 2. Problemy natury terminologicznej	3
I. Pojęcie „bezpieczeństwo”	3
II. Kategoria „zagrożenie”	6
III. Podmiot i przedmiot referencyjny bezpieczeństwa	8
§ 3. Kategoria „bezpieczeństwo państwa” w naukach o bezpieczeństwie	10
I. Zakres przedmiotowy pojęcia „bezpieczeństwo państwa”	10
II. Żywotne interesy państwa w zakresie bezpieczeństwa	14
III. Elementy składowe bezpieczeństwa państwa	17
IV. Zagrożenia bezpieczeństwa państwa	20
§ 4. Pojęcie „bezpieczeństwo państwa” w ujęciu nauk prawnych	24
§ 5. Pojęcie „bezpieczeństwo państwa” w orzecznictwie strasburskim	29
Rozdział II. Limitacja jako podstawowa instytucja ograniczania praw człowieka	33
§ 1. Podstawy prawne i istota limitacji	33
§ 2. Elementy klauzuli limitacyjnej w EKPC	34
I. Test legalności	34
II. Test celowości (cel prawowity)	46
III. Test „konieczności w demokratycznym społeczeństwie”	52
§ 3. Specyfika zagrożeń terrorystycznych a dopuszczalny zakres limitacji praw i wolności człowieka	61
§ 4. Podsumowanie	75

Rozdział III. Derogacja jako wyjątkowa instytucja ograniczania praw człowieka	79
§ 1. Podstawy prawne i istota derogacji	79
§ 2. Niebezpieczeństwo publiczne zagrażające życiu narodu	85
§ 3. Elementy klauzuli derogacyjnej	97
I. Ogólna struktura klauzuli derogacyjnej	97
II. Formalnoprawne przesłanki dopuszczalności derogacji	98
1. Proklamacja stanu nadzwyczajnego	98
2. Notyfikacja	100
III. Substancjalne przesłanki dopuszczalności derogacji	102
1. Test konieczności	103
2. Test legalności prawnomiędzynarodowej	111
3. Test niedyskryminacji	114
§ 4. Niederegowalne prawa i wolności jednostki	117
§ 5. „Wojna z terroryzmem” a dopuszczalność derogacji zobowiązań wynikających z EKPC	119
§ 6. Podsumowanie	130
Rozdział IV. Wybrane zagadnienia	135
§ 1. Wprowadzenie	135
§ 2. Prawo do użycia siły śmiertelnej wobec osób zagrażających bezpieczeństwu państwa	136
I. Uwagi wstępne	136
II. Zakaz umyślnego pozbawienia życia z art. 2 EKPC	138
III. Wymóg adekwatnego i skutecznego urzędowego śledztwa	151
IV. Podsumowanie	154
§ 3. Zakaz tortur i nieludzkiego traktowania w dobie „wojny z terroryzmem”	155
I. Konwencyjny zakaz tortur i nieludzkiego traktowania	155
II. Techniki przesłuchań i traktowanie osób podejrzanych o terroryzm	157
III. Deportacja cudzoziemców zagrażających bezpieczeństwu państwa	161
IV. Podsumowanie	176
§ 4. Zakaz arbitralnego pozbawienia wolności osób podejrzanych o terroryzm	178
I. Konwencyjny standard pozbawienia wolności z art. 5 EKPC – wprowadzenie	178
II. Poziom „uzasadnionego podejrzenia” z art. 5 ust. 1 lit. c EKPC	179
III. Prawo do niezwłocznego postawienia przed sędzią (art. 5 ust. 3 EKPC)	183

IV. Dopuszczalne pozbawienie wolności cudzoziemca (art. 5 ust. 1 lit. f EKPC)	188
V. Gwarancja <i>habeas corpus</i> z art. 5 ust. 4 EKPC	192
VI. Pozbawienie wolności ze względów bezpieczeństwa (<i>security detention</i>)	198
VII. Zakres dopuszczalnej derogacji zobowiązań z art. 5 EKPC	201
VIII. Podsumowanie	205
§ 5. Granice prywatności jednostki w kontekście inwigilacji	208
I. Problem inwigilacji	208
II. Artykuł 8 EKPC i zakres chronionej prywatności jednostki	210
III. Ingerencja w prawo do poszanowania życia prywatnego i korespondencji	212
IV. Legalność stosowania środków inwigilacyjnych	214
1. Podstawa prawna	214
2. Wymóg przewidywalności prawa	217
3. Ochrona przed nadużyciami ze strony władzy państwowej	218
V. Proporcjonalność ingerencji w prawo do poszanowania życia prywatnego	224
VI. Zakres dopuszczalnej inwigilacji w świetle orzecznictwa ETPC	227
VII. Podsumowanie	231
§ 6. Restrykcje związane z wykorzystaniem informacji niejawnych a rzetelność postępowania sądowego	234
Podsumowanie	243
Indeks rzeczowy	253

Od Autora

Wydarzenia z 11.9.2001 r. spowodowały drastyczny wzrost znaczenia dobra „bezpieczeństwo” i gotowość przyznania władzom szerokich uprawnień w zakresie zapobiegania i zwalczania zagrożeń bezpieczeństwa państwa. W konsekwencji, nie dziwi determinacja władz państwowych i towarzyszące mu przyzwolenie społeczne na podjęcie zdecydowanych kroków w imię ochrony bezpieczeństwa państwa, w tym daleko idących ograniczeń w sferze praw i wolności jednostki. Jak dobitnie ujął to *J. Czaputowicz*, słowo bezpieczeństwo „kryje w sobie ogromny potencjał mobilizacyjny (...) [i] jest tak potężnym dążeniem, że przywołanie go tłumi wszelką krytykę (...) [m]a ogromny polityczny kapitał, który uniemożliwia przeciwstawienie się polityce prowadzonej w jego imieniu”¹. Od kilkunastu lat środowiska ochrony praw człowieka nieustannie podnoszą, że w dobie wojny z terroryzmem władze państwowe często posługują się hasłem bezpieczeństwa państwa dla dokonywania naruszenia ugruntowanych standardów prawa międzynarodowego. Co więcej, w ostatnim czasie w debacie politycznej zaczęły pojawiać się głosy wskazujące, że prawa i wolności jednostki stały się w XXI w. dobrem luksusowym, na które „nie stać” władz państwowych i społeczeństw w pełnym zagrożeń współczesnym świecie². W związku z powyższym nieuchronnym staje się pytanie o granice dopuszczalnego odwołania się do przesłanki ochrony bezpieczeństwa państwa jako uzasadnienia podjęcia środków ingerujących w sferę prawnie chronionych praw i wolności jednostki.

I tu dziwi brak kompleksowego ujęcia problematyki ograniczenia praw człowieka ze względu na konieczność ochrony bezpieczeństwa państwa na gruncie polskiej nauki. Jakkolwiek w ostatnich latach podjęto w krajowej literaturze próby „zagospodarowania” wskazanego obszaru, to miały one charakter jedynie przeglądowy i pozbawiony głębszej analizy prawnej³ lub dokonywały charakterystyki wybranych zagadnień często dalekich od standardu europejskiego⁴. W świetle powyższych uwag przedstawiona Państwu monografia nadal odznacza się aktualnością poruszanych w niej problemów i stanowi pierwszą próbę ujęcia jej w spójną koncepcję dopuszczalności ograniczeń praw

¹ *J. Czaputowicz*, *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Współczesne koncepcje*, Warszawa 2012, s. 25.

² *W. W. Burke-White*, *Human rights and national security: the strategic correlation*, HarvHRJ 2004, Nr 17, s. 251.

³ *S. Kowalska*, *Prawa człowieka a terror i terroryzm*, Kalisz 2008.

⁴ *J. Jaskiernia* (red.), *Bezpieczeństwo państwa a ochrona praw i wolności jednostki we współczesnym świecie*, Kielce 2012; *I. Oleksiewicz, M. Pomykała, J. Rajchel* (red.), *Ochrona praw jednostki a bezpieczeństwo państwa*, Dęblin 2012.

człowieka z uwagi na ochronę bezpieczeństwa państwa w systemie EKPC. Tragiczne wydarzenia w Madrycie, Londynie, Paryżu, rosnąca w siłę działalność tzw. Państwa Islamskiego wręcz nie pozwalają na dezaktualizację tego tematu.

Niniejsza publikacja nie rości sobie jednak praw do wypełnienia zidentyfikowanej powyżej niszy, ale – w zamyśle autorki – jest zaczynem dwubiegunowego analizowania problemów pojawiających się „na styku” ochrony praw człowieka i ochrony interesów państwa w zakresie bezpieczeństwa. Każde ze stanowisk na swoje racje i wspierające je argumenty, którym nie sposób zaprzeczyć, rzadko jednak w literaturze prezentowane są podejścia starające się przedstawić problem z perspektywy obu stron. Autorce, jako wychowawce wielkiego orędownika poszanowania praw człowieka – prof. dr hab. *Tadeusza Jasudowicza* z Katedry Praw Człowieka na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, która od kilku lat działalność naukowo-dydaktyczną prowadzi w Instytucie Bezpieczeństwa Narodowego na Wydziale Dowodzenia i Operacji Morskich Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni, dane było poznać „obie strony medalu”. Owoce nieustannego ścierania się prawnoczwolniczego paradygmatu w zakresie pełnego poszanowania praw i wolności jednostki z praktycznymi potrzebami organów i funkcjonariuszy państwa działających na rzecz bezpieczeństwa zostały przedstawione Państwu na stronach tejże monografii.

Na koniec pragnę gorąco podziękować przedstawicielom obu środowisk akademickich za okazaną życzliwość i wsparcie oraz Wydawnictwu C.H. Beck, dzięki któremu wyniki mojej pracy mogą ujrzeć światło dzienne. Szczególne wyrazy podziękowania składam na ręce mec. *Marcina Stępnia* za wiarę we mnie, bezcenne uwagi i za nieustanne prowokowanie do szukania równowagi między prawami człowieka i bezpieczeństwem, teorią i praktyką, nauką i życiem.

Gdynia, czerwiec 2016 r.

dr *Marta Szuniewicz*

Wstęp

W zainicjowanym zamachami na World Trade Center XXI w. przesłanka ochrony bezpieczeństwa państwa stała się dla niektórych swoistym „wytrychem”¹, uzasadniającym wszelkie działania podejmowane przez służby bezpieczeństwa państwa, któremu „ślepo” powinny ustąpić prawa człowieka. Ugruntowane zasady i standardy prawa międzynarodowego zostały podane w wątpliwość wobec podniesienia haseł bezwzględnej wyższości interesu publicznego nad poszanowaniem praw jednostki. W obliczu wszechogarniającej zdawałoby się tendencji i praktyki rozszerzenia kompetencji państwa w zakresie ingerencji w sferę praw i wolności jednostki niezbędnym staje się dookreślenie zakresu wymaganego od państwa poszanowania praw człowieka w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa państwa i jego obywateli.

Przedmiotem monografii jest zatem dopuszczalność ograniczenia praw i wolności człowieka w imię ochrony bezpieczeństwa państwa jako dobra ogółu. Z uwagi na szerokie spectrum zagadnień w obrębie poruszanej tematyki zakres przedmiotowy pracy został ograniczony do systemu EKPC. W tym zakresie kluczowe staje się pytanie: w jakim zakresie i na jakich warunkach dopuszczalne jest ograniczenie praw i wolności jednostki przez władze państwowe ze względu na ochronę bezpieczeństwa państwa w świetle wymagań Europejskiej Konwencji Praw Człowieka? Powyższy problem badawczy został dookreślony w kilku problemach szczegółowych: 1) jakie okoliczności objęte są zakresem przedmiotowym przesłanki ochrony bezpieczeństwa państwa; 2) w jakim zakresie i na jakich warunkach dopuszczalne jest ograniczanie praw i wolności jednostki na podstawie klauzul limitacyjnych z EKPC; 3) w jakim zakresie i na jakich warunkach dopuszczalne jest ograniczanie praw i wolności jednostki na podstawie klauzuli derogacyjnej z art. 15 EKPC; 4) jakie obowiązki spoczywają na władzach państwowych korzystających z konwencyjnej możliwości ograniczenia praw i wolności jednostki oraz w jakim stopniu są one do pogodzenia z potrzebami państwa w zakresie skutecznego zwalczania terroryzmu i innych zagrożeń bezpieczeństwa państwa.

W związku z powyższym, celem pracy jest dokonanie analizy zobowiązań prawnomiędzynarodowych wynikających z EKPC i dookreślenie zakresu dopuszczalnych ograniczeń praw i wolności jednostki z uwagi na potrzebę ochrony bezpieczeństwa państwa. Powyższa analiza obejmować będzie Konwencję o ochronie praw człowieka i pod-

¹ Por. *M. Szuniewicz, Bezpieczeństwo państwa jako „słowo-wytrych” dla ograniczenia praw i wolności jednostki – uwagi na tle standardów europejskich*, w: *A. Galecki, A. Kurkiewicz, S. Miłkołajczyk (red.), Paradygmaty badań nad bezpieczeństwem*, t. 3, *Infrastruktura krytyczna w procesie zarządzania w sytuacjach kryzysowych*, Poznań 2014, s. 227–246.

stawowych wolności z 4.11.1950 r. (analiza formalnoprawna), orzeczenia ETPC i sporadycznie Europejskiej Komisji Praw Człowieka (Komisja)² zawierające interpretację konwencyjnych postanowień (krytyczna analiza orzeczeń) oraz opracowania naukowe z zakresu bezpieczeństwa, prawa międzynarodowego praw człowieka i prawa konstytucyjnego (krytyczna analiza literatury). Analiza zgromadzonego materiału badawczego posłuży 1) identyfikacji podstawowych problemów i wyzwań natury prawnej, jakie niesie ze sobą specyfika współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa państwa; 2) dookreśleniu przesłanek dopuszczalności ingerencji w sferę chronionych praw i wolności jednostki z powołaniem się na wymogi bezpieczeństwa państwa w jednostkowych przypadkach (limitacja praw i wolności człowieka) oraz „w sytuacji niebezpieczeństwa zagrażającego życiu narodu” (derogacja praw i wolności człowieka); 3) doprecyzowaniu substancji bezwzględnie chronionych praw człowieka i skorelowanych z nimi uprawnień i obowiązków spoczywających na władzach państwowych; oraz 4) ocenie adekwatności prezentowanego przez ETPC podejścia w kontekście problemów, z jakimi muszą się zmierzyć władze państw Rady Europy w dobie tzw. wojny z terroryzmem.

Za podjęciem niniejszego tematu przemawiała zarówno specyfika współczesnych zagrożeń państwa, rodząca szereg nowych problemów i wyzwań, brak adekwatnej literatury naukowej poruszającej problematykę granic dopuszczalnej ingerencji organów władzy państwowej w sferę chronionych praw człowieka³, jak i rzeczywista potrzeba opracowania praktycznych wskazań dla funkcjonariuszy służb państwowych, sędziów, urzędników i prawników. Ustanowienie granicy między władczymi uprawnieniami państwa a gwarancjami ochrony praw jednostki, zwłaszcza w sytuacjach szczególnego zagrożenia należy do najtrudniejszych i najbardziej fundamentalnych kwestii, z jakimi musi zmierzyć się prawo i praktyka. Pomimo doniosłości i aktualności problematyki ograniczenia praw i wolności człowieka w dobie walki z terroryzmem i nieodosobnionych przypadków „szafowania” przesłanką interesów państwa w zakresie bezpieczeństwa brakuje rzetelnego podejścia do problemu z należyтым uwzględnieniem standardów strasburskich i rzeczywistych potrzeb władz państwowych. Nadal wiele wątpliwości budzą tak fundamentalne kwestie, jak zakres niewzruszalnej substancji praw człowieka w sytuacjach najpoważniejszych zagrożeń czy granice uprawnień funkcjonariuszy służb państwowych w zakresie wkraczania w sferę praw jednostki z powołaniem się na ochronę interesów państwa w zakresie bezpieczeństwa. Zmiana oblicza współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa państwa intensyfikuje potrzebę zrekonstruowania zakresu dopuszczalnych ograniczeń praw jednostki z uwagi na względy

² Orzeczenia dostępne są w internetowej bazie HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int/eng>. Przegląd orzecznictwa został przeprowadzony – z kilkoma wyjątkami – za okres do 1.7.2014 r.

³ Choć powyższa problematyka jest popularna w literaturze anglojęzycznej, to zazwyczaj publikacje obejmują rozważania natury filozoficznej, politycznej czy prawnej, często z perspektywy Stanów Zjednoczonych, albo przybierają postać fragmentarycznych opracowań w ramach prac zbiorowych. Jedyna monografia poświęcona dopuszczalności ograniczeń praw człowieka w imię ochrony bezpieczeństwa państwa w EKPC została wydana przed kilkunastu laty (*I. Cameron, National security and the European Convention on Human Rights, The Hague 2000*).

obronności i bezpieczeństwa państwa. Nie sposób bowiem dokonać oceny legalności i zasadności czynności służbowych i operacyjnych podejmowanych przez funkcjonariuszy państwa z powołaniem się na przesłankę interesu bezpieczeństwa państwa bez skonfrontowania ich z międzynarodowymi zobowiązaniami władz państwowych w zakresie ochrony praw człowieka.

Praca składa się z czterech rozdziałów: rozdziału definiującego, dwóch rozdziałów omawiających konwencyjne instytucje ograniczenia praw człowieka (limitację i derogację) oraz studium wybranych problemów szczegółowych.

Pierwszy rozdział stanowi próbę rekonstrukcji przesłanki ochrony bezpieczeństwa państwa. Warunkiem *sine qua non* ustalenia zakresu dopuszczalnych ograniczeń praw człowieka z uwagi na potrzebę ochrony bezpieczeństwa państwa jest bowiem określenie zakresu przedmiotowego tego ostatniego. W konsekwencji punktem wyjścia jest analiza rozważań terminologicznych przeprowadzona na gruncie nauk o bezpieczeństwie. Po wstępnych ustaleniach w przedmiocie rozumienia pojęć „bezpieczeństwo” i zagrożenie oraz wskazania podmiotu i przedmiotu referencyjnego bezpieczeństwa przedstawiono syntetyczne ujęcie kategorii „bezpieczeństwo państwa” w świetle przyjętych paradygmatów nauk o bezpieczeństwie. Wobec szerokiego rozumienia tego terminu dookreślono żywotne interesy państwa, których ochrona mieści się w zakresie przedmiotowym współczesnej koncepcji bezpieczeństwa państwa oraz dokonano identyfikacji jego elementów składowych. Po nich następuje przegląd definicji bezpieczeństwa państwa wypracowanych w naukach prawnych, w szczególności ujęcie tej kategorii w doktrynie prawa konstytucyjnego. Rozdział zamykają uwagi dotyczące interpretacji przedmiotowego pojęcia w orzecznictwie organów EKPC w kontekście dookreślenia okoliczności uzasadniających podjęcie przez władze państwowe działań opartych na konwencyjnej przesłance ochrony bezpieczeństwa państwa.

W drugim rozdziale przeprowadzono analizę konwencyjnej instytucji limitacji, będącej podstawowym sposobem ograniczania praw człowieka w EKPC. Przedstawione zostały podstawy prawne limitacji, wskazujące prawa i wolności człowieka, w korzystaniu z których jednostka może być ograniczona oraz wyjaśniono istotę limitacji. Dokładnej analizie poddane zostały elementy konwencyjnej klauzuli limitacyjnej, tj. 1) test legalności, wymagający by podjęta ingerencja była przeprowadzona zgodnie z krajową regulacją, spełniającą strasburskie warunki jakościowe prawa; 2) test celowości, ograniczający możliwość skorzystania z limitacji do ściśle określonych w EKPC celów prawowitych (w tym ochrony bezpieczeństwa państwa) oraz 3) test „konieczności w społeczeństwie demokratycznym”, mający zapewnić proporcjonalność ograniczenia praw jednostki w stosunku do realizowanego celu. Wobec kluczowej roli właściwego wyważenia wchodzących w grę sprzecznych interesów: indywidualnego interesu jednostki w zakresie poszanowania przynależnych jej praw i wolności oraz interesu publicznego w postaci ochrony bezpieczeństwa państwa szczególnie znaczenia nabiera wymóg rzetelnego postępowania wyjaśniającego, potwierdzającego należyte rozpatrzenie wszystkich istotnych okoliczności sprawy. W końcowej części rozdziału przedstawiono wskazania co do zakresu dopuszczalnej limitacji praw człowieka z uwagi na prze-

słankę ochrony bezpieczeństwa państwa oraz niezbędnych gwarancji ochrony jednostki przed arbitralnością działania organów i funkcjonariuszy państwa i innymi nadużyciami ze strony władzy państwowej.

W ramach trzeciego rozdziału dogłębnej analizie poddana została derogacja, będąca wyjątkową instytucją ograniczania praw i wolności jednostki w EKPC. Rozważania rozpoczynają uwagi w przedmiocie prawnych podstaw derogacji i wyjaśnienia jej szczególnej istoty, co jest niezmiernie istotne w obliczu powszechnego niezrozumienia skutków jej wprowadzenia. Warunkiem skorzystania przez państwo z instytucji derogacji jest zaistnienie sytuacji „niebezpieczeństwa publicznego zagrażającego życiu narodu”, co czyni koniecznym zrekonstruowanie zakresu przedmiotowego powyższego sformułowania. Następnie szczegółowej analizie poddane zostały przesłanki dopuszczalności derogacji, obejmujące warunki formalne (proklamacja i notyfikacja wprowadzenia stanu nadzwyczajnego) i materialne (konieczności, legalności prawnomiędzynarodowej i niedyskryminacji środków derogacyjnych) oraz wyłączenia przedmiotowe w postaci praw niederogowanych. Rozdział zamykają rozważania na temat możliwości kwalifikowania tzw. wojny z terroryzmem w kategoriach niebezpieczeństwa publicznego, uprawniającego państwa-strony EKPC do zmniejszenia zakresu wymagalnych zobowiązań konwencyjnych.

Ostatni rozdział stanowi studium wybranych problemów w zakresie ograniczania praw człowieka z uwagi na interes bezpieczeństwa państwa. Rozpoczyna go analiza zakresu dopuszczalnego użycia siły śmiertecznej wobec osób zagrażających bezpieczeństwu państwa i życiu ludzkiemu, ze szczególnym uwzględnieniem oceny legalności operacji selektywnej eliminacji (*targeted killing*) przeprowadzanych przez służby bezpieczeństwa i stosowanej przez jednostki antyterrorystyczne polityki *shoot-to-kill*. Drugie zagadnienie problemowe stanowi zakaz tortur i niehumanitarnego traktowania w kontekście przesłuchań osób podejrzanych o terroryzm oraz deportacji cudzoziemców zagrażających bezpieczeństwu państwa i jego obywatelom. Kolejny podrozdział porusza problematykę zakazu arbitralnego pozbawienia wolności z art. 5 EKPC i trudności państw zmagających się z konwencyjnymi standardami „uzasadnionego podejrzenia”, niezwłocznego zapewnienia kontroli sądowej, zakresu dopuszczalnej detencji cudzoziemców i pozbawienia wolności jednostki przez wzgląd na ochronę bezpieczeństwa państwa (*security detention*). Z uwagi na współczesne możliwości technologiczne szczególnie podatna na nadużycia ze strony władz państwowych jest prywatność jednostek, dlatego w obliczu szeroko zakrojonych działań inwigilacyjnych wyjątkowego znaczenia nabiera sprecyzowanie zakresu i warunków dopuszczalnej ingerencji władzy państwowej w chronione prawo do poszanowania życia prywatnego i korespondencji. Rozdział zamykają uwagi odnoszące się do restrykcji związanych z wykorzystaniem informacji niejawnych (w tym ograniczenia dostępu do zawierających je dokumentów) oraz ich dopuszczalności w świetle konwencyjnych wymogów rzetelnego postępowania sądowego.

Pracę wieńczy podsumowanie zawierające wnioski w zakresie dopuszczalnych ograniczeń praw człowieka podyktowanych potrzebą ochrony bezpieczeństwa państwa.

Wykaz skrótów

1. Akty prawne

ATCSA 2001	Anti-Terrorism, Crime and Security Act z 12.11.2001 r.
EKPC	Konwencja z 4.11.1950 r. o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
Konstytucja RP	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.4.1997 r. (Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
KPA	ustawa z 14.6.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 23)
RIPA	<i>Regulation of Investigatory Powers Act</i>

2. Czasopisma i publikatory

AJIL	American Journal of International Law
AULRev	The American University Law Review
BJLP	Baltic Journal of Law & Politics
BYIL	British Yearbook of International Law
CJTL	Columbia Journal of Transnational Law
CLR	Cardozo Law Review
CWRJIL	Case Western Reserve Journal of International Law
DLJ	Dalhousie Law Journal
Dz.U.	Dziennik Ustaw
EJC	European Journal of Criminology
ePolit.	e-Politikon
FILJ	Fordham International Law Journal
Guard.	The Guardian
HBLRev	Harvard Business Law Review
HLRev	Harvard Law Review
HNSJ	Harvard National Security Journal
HRQ	Human Rights Quarterly
IJCL	International Journal of Constitutional Law
IJLS	Irish Journal of Legal Studies
IJ	International Journal